

KÖRBER TIVADARNÉ „MARIKA” 90

(1935–2016)

**zenetanár, az ágazati főhatóság és a Zeneakadémia munkatársa,
az Eötvös Loránd Tudományegyetem ének-zene tanszékének tanára.**

*„Nagyon sok a tehetséges fiatal, akiknek kötelességünk mindent megadni.”
(Idézet egy önéletrajzból)*

Szubjektív leszek, mert Vele kapcsolatban – gondolom, hasonlóan sokakhoz, akiknek szintén önzetlenül segített – nem tudok nem szubjektív lenni. Csaknem negyven éve, még gimnazistaként ismertem meg: segítségért fordultunk hozzá (mint az „ágazati főhatóság” képviselőjéhez) – sajnos, az iskola akkori pedagógusainak intézkedése miatt. Egyenrangú félként beszélgetett velem, majd úgy oldotta meg a problémát, hogy a diáknak igazságot szolgáltatott és közben a másik felet sem alázta meg.

Jé, egy Ember – gondoltam, és az a tanárom, aki kiállt mellettem, szintén megemlítette, hogy Marika „visszaadta az emberiségbe vetett hitét”. Aztán az érzés mindvégig megmaradt bennem, mivel a következő évtizedekben ehhez hasonló módon segítette kollégáit és tanítványait, valamint a hozzá forduló ismeretleneket, ugyanolyan természetességgel, mint akkor.

E tekintetben nem ismert különbséget. Sorsra, világnézetre, származásra, életkorra való tekintet nélkül próbált a jó ügyek érdekében tevékenykedni, egyforma energiával és eredményességgel – amikor gyakorlatilag egyedül hozta létre a tanszékünket (mintegy mellékesen az összeomlástól mentve meg az általános iskolai ének-zene tanárok képzését), vagy amikor a külföldi, a látássérült, a rossz helyzetben lévő vagy egyszerűen a zene iránt érdeklődő fiatal útját egyengette.

Fáradtságot nem érzett, az akadályok szinte maguktól tértek ki előle: nem hallottam olyan „csatáról”, amit elvesztett volna – mivel igazából nem is csatázott, valahogyan mégis megoldotta a dolgokat. Ha közben megbántották, nem törődött vele.

Másik alapvető tulajdonsága volt a nélkülözhetetlenség. Zongoratanári tevékenysége mellett olyan profizmussal végezte az adminisztratív munkát, ami e téren is pótolhatatlanná tette – az ELTE-n ugyanúgy, mint a Zeneakadémián, mivel mindkét helyen mások számára gyakorlatilag átláthatatlan feladatokat kezelt. Egészen az utóbbi évekig aktívan dolgozott, mellette gondoskodott a családjáról is (de vérnyomását például, ami a műszer számára is szinte mérhetetlen volt, nem mérte, mert „minek idegesítse magát”).

Régóta tervezgetek interjúsorozatot „a háttér zsenialitásáról”, vagyis olyan emberekről, akik szinte észrevétlenül teszik lehetővé a zenepedagógia és az előadó-művészet működését, s akik nélkül minden összedőlne – ám csak a hiányuk tűnik fel, igaz, az nagyon. Vele szerettem volna kezdeni a sorozatot, de lehet, hogy most már meg sem valósítom (bár ő ezt nem helyeselné). A háttér embereiről ugyanis nem neveznek el utcát, nem emelnek nekik emlékművet, de ha mindazok, akik köszönhetnek nekik valamit, csak egyetlen követ hoznának, abból egész palota épülne.

S hogy miként születnek ilyen emberek? Marika, amikor egyszer megkérdeztem, hogyan csinálja ezt a sok jót, mindössze ennyit válaszolt: „tudod, nekem volt egy anyám, aki ugyanígy élt, őt utánzom”.

Méltóbb feladatot ezért mi sem találhatunk, mint hogy megpróbáljuk őt utánozni, amennyire tudjuk.

Dr. Bodnár Gábor

Körber Tivadarné Nagy Mária életútja, a család közlése alapján:

Született: Gyula, 1935. november 9.

Tanulmányai: Erkel Ferenc Gimnázium, illetve Erkel Zeneiskola (Gyula) –
zongora, szolfézs.

Szegedi Konzervatórium: zongora, szolfézs (Szaktanárképző Tagozat),
zeneszerzés.

Diploma: zongora- és szolfézstanár.

Munkahelyei:

Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola (Kecskemét): zongoratanár,
igazgatóhelyettes.

Művelődésügyi Minisztérium Művészetoktatási Osztálya (a zeneiskolák és
zeneművészeti szakközépiskolák, később a zenei felsőoktatás – továbbá a
Kodály Intézet, az Állami Balettintézet és az Állami Artistaképző Intézet –
gondozásának feladatköre).

ELTE Tanárképző Főiskolai Kar: zongoraoktató (minisztériumi munkája
mellett).

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem: oktatási szakértő (nyugdíjasként).

Munkásságának főbb eredményei:

Számos tanítványa nyert díjat megyei és országos kamarazenei versenyeken, s
több tanítványát készítette fel a zenetanári pályára (alap-, közép- és felsőfokú
oktatásban egyaránt).

A Jeunesses Musicales rendezvényein számos kortárs művet mutatott be
növéndékeivel.

Nevéhez fűződik a Zeneiskolák Szervezeti és Működési Szabályzatának első
megjelenése, a zeneiskolai és a zeneművészeti szakközépiskolai nevelés és
oktatás terveinek előkészítése.

Minisztériumi munkásságának ideje alatt került sor a zeneiskolai és
zeneművészeti szakközépiskolai versenyek megszervezésére.

A művészetoktatás távlati fejlesztési programjában az alábbi területeken végzett
aktív előkészítő és szervező munkát:

Az Állami Balettintézet átszervezése Táncművészeti Főiskolává.

A zeneiskolai tanárképzés képzési idejének felemelése 3 évről 4 évre.

Az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán ének-zenetanár, karvezető képzés alapítása, indítása.

Képesítéssel nem rendelkező zeneiskolai tanárok számára 4 éves esti képzés indítása Budapesten és az öt vidéki zeneiskolai tanárképző intézetben.

Az egyetemi szintű oklevél megszerzése érdekében 6 féléves képzés indítása a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen (pedagógusképző intézmények oktatói számára).

Új szakok alapítása: ELTE: szolfézstanár, LFZE: szolfézstanár, csembaló, zenei menedzser, rádiós és televíziós zenei rendező, zongorakísérő-korrepetitor, gitár, harmonika, Szegedi Tudományegyetem: régizene, Nyíregyházi Főiskola: ének-zene és népzene tanár.

Dobszay László kezdeményezésére megszervezte az első Énekes Iskolát, illetve az LFZE egyházzene szakjának újraindítását (alapító tagja lett a Magyar Egyházzenei Társaságnak is).

Szakmai elismerései:

Miniszteri dicséret (oktatási miniszter, 1975) – a Kecskeméti Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola és Gimnázium igazgatóhelyetteseként végzett eredményes munkájáért.

Szocialista Kultúráért (1979) a közművelődésben végzett kiváló munkájáért.

Diploma (a Bartók-centenárium sikere érdekében kifejtett magas színvonalú munkájáért, 1982).

Kiváló Munkáért (miniszteri kitüntetés, 1985).

Váci Mihály Díj (1986) – a közoktatás, a közművelődés és a művészetek területén hosszú időn keresztül kifejtett kimagasló tevékenységéért, Szabolcs-Szatmár megye kulturális életéért

A Kodály Intézetért (a Kodály Intézet érdekében végzett kiemelkedő tevékenységéért, 1994).

A Magyar Felsőoktatásért (emlékplakett, 1994 és 2005).

Trefort Ágoston díj (2013) – az oktatás érdekében végzett kiemelkedő munkájáért.

KÖRBER TIVADARNÉ TAPASZTALATAIM A KORTÁRS ZENE TANÍTÁSÁBAN¹

Még az 50-es években egy vidéki kisvárosban, növendékhangversenyen a sok Clementi-, Kuhlau-, Schubert-darab között Bartók: Medvetáncot játszottam. Utána sokan megjegyezték, hogy lehetett egy ilyen szép koncertet ezzel a csúnya darabbal elrontani? Hálával gondolok akkori zongoratanárnőmre, Dubányi Klárára, hogy félredobva előítéleteket ki mert állítani Bartókkal. S azóta is foglalkoztat a kérdés: hogyan kell elfogadtatni, megszerettetni növendékeinkkel a mindenkori kortárs zenét? Gondosan előkészítve, vagy pedig úgy, ahogy velem történt, bedobtak a mélyvízbe, amelyről nem tudtam, hogy mély s ezért nem is volt időm megijedni!

Mivel izgatott a probléma, évek óta próbálkozom mai magyar és külföldi darabok tanításával. De mielőtt kísérleteim eredményére rátérnék, szeretnék egy mindennél fontosabb kérdésre kitérni – ez pedig a zenetanár alapállása a kortárs zenével kapcsolatban. E téren igen elszomorító tapasztalataim vannak. Nem lehet eredményes munkát végezni konzervatív beállítottsággal, mert bár jobbik esetben anövendékek felülemelkednek tanáruk szemléletén, de a rosszabbik – s igen gyakori – esetben ezek a tanárok megfosztják tanítványaikat attól a képességtől, hogy nyitottan álljanak minden új előtt s helyes ítélettel szelektálhassanak aj ó és a rossz között. Papp Lajos zeneszerzőt idézem: „Nyelvet is csak úgy lehet elsajátítani, ha sokat gyakoroljuk. Aki közel akar kerülni a modern zenéhez, annak sokat kell hallgatnia.” (Földes: Harmincasok, 118. oldal.) Azt hiszem, elsősorban a zenetanárok továbbképzését kellene e téren megoldani.

Valaki azt mondta, hogy Kodály pedagógiai koncepciója nem vezeti el a tanulókat az új zene megértéséig. A kecskeméti Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola és Gimnáziumban tanítok, s az itt nyert tapasztalataim ellentmondanak a fenti állításnak. Ebben az iskolában, ahol a tanulók igen jól elsajátították a zenei írás-olvasás alapelemeit, jó hatásfokkal lehet hangszeres vonalon is dolgozni. Az iskola oldott légköre, minden új kezdeményezést támogató vezetése lehetővé tette új utak keresését a vállalkozó kedvű tanárok számára. Ez adott módot arra, hogy a már említett, régóta izgató kérdésre a pedagógiai munka gyakorlatában próbáljak feleletet találni. Először magam

¹ Parlando 2074/11. Az itt közölt írás az Országos Zenepedagógus Szakosztály által a fenti tárgykörben meghirdetett pályázatára érkezett.

próbálkoztam kellőképpen tájékozódni s a dolog megközelítéséhez szükséges, helyes ítélőképességet megszerezni. A következő lépés az volt, hogy ezt tanítványaimnak is közvetítsem. Egy fontos dologra mindig vigyáztam: nem ijesztettem el már előre őket azzal, hogy most valami nehéz, szokatlan következik, amibe vagy beletörik a bicskájuk, vagy nem. Ha nekem volt is problémám, erről növendékeimnek nem beszéltem. Jobb is volt. Ők mindig megértették, hogy éppúgy zenéről van szó, mint bármely hagyományos stílus esetében.

Mint zongoratanár abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy erre a hangszerre született a legtöbb új zene akár pedagógiai, akár előadási céllal. Bartók Mikrokozmosza nagyszerű alapot ad a kortárs zene tanításához. A zongoraiskolák is megfelelő arányban közölnek XX. századi darabokat. A következő lépés volt megnyitni az utat a legújabb zenéhez, azt megismertetni, megszerettetni növendékeimmel, úgyis mint a jövő hangversenylátogatóival, illetve a zene aktív művelőivel. A-tagozatos növendékek esetében pedig különös gonddal jártam el. A jövő zenetanárait láttam bennük, akiknek az lesz a dolguk, hogy nemcsak a mai, hanem a holnapi zenei stílusok irányában is nyitottak legyenek s azokat megfelelőképpen adják át leendő tanítványaiknak

Kísérleteim során tanítottam mai magyar és külföldi zenét kezdő és haladó növendékeknek, előkészítés nélkül és előkészítve. Előkészítésen értem az új zene hangzás- és ritmusvilágával, írásmódjával és technikai problémáival foglalkozó munkát. Az alábbiakban az ezek során nyert tapasztalataimról szeretnék röviden beszámolni.

Kezdő növendékekesetében, amint jól tájékozottak az abszolút rendszerben, megismerkedtek a módosítójelekkel s elsajátították a legfontosabb játékmódokat (legato, staccato stb.) már tanítom Bozay: Medáliák sorozatának egyszólamú darabjait. Ezeket párosával tanítom, egy jobbkezest egy balkezessel párosítva úgy, hogy egymást hangulatilag is kiegészítsék. (Pl. Fájdalom — Tánc.) Ennél a zenénél is nagyon fontos a szép, élményszerű előjátszás. Eleinte vártam, vajon tesznek-e megjegyzést a gyerekek a darabok hangzásvilágával kapcsolatban? Egy sem tett. Elfogadták, mint a világ legtermészetesebb dolgát. Az előjátszás után megbeszéltük a darabok hangulatát, következett a technikai előkészítés, majd a megtanulás, kidolgozás, memorizálás. A jól megválasztott címek megmozgatták a gyermekek fantáziáját. Sokszor hozzátették saját elképzeléseiket, új címeket találtak ki. Azt tapasztaltam, hogy ezek a darabok kitűnően fejlesztik a növendékek formaérzékét. Később a két- és háromszólamú

darabok tanításával sem volt nehézségem. Az utóbbiaknál előfordult ugyan, hogy megjegyzést tettek az együtthangzásra (pl. „furcsán hangzik”, „hamis” stb.). Ilyenkor kerítettem sort a gyermek szellemi színvonalának megfelelő fogalmazásban a zenében jelentkező feszültség-oldás jelenségének megvilágítására, a disszonanciák funkciójának érzékeltetésére.

Eredményesen vezeti be a tanulókat az újabb hangzásvilágba Papp Lajos: Első játékok a zongorán; 27 kis zongoradarab, Károlyi Pál: 24 zongoradarab gyermekeknek c. kötetekben található kis kompozíciók. Ezeket válogatva tanítom, a növendékek készségfokának megfelelően.

Évek óta tanítom kezdő növendékeimet csoportosan. Ennek fontos mozzanata a megadott modellekre történő improvizálás. Az itt kifejlesztett készségükre építve a kezdeti pentaton, majd modális hangrendszerű, szimmetrikus formákra épülő modelleket kiterjesztem a mai zene irányába.

Haladó növendékeket, akik többéves hangszerstanulás során még nem találkoztak új zenével, olyképpen készítettem elő, hogy az előzőekben említett kisebb darabokat mintegy lapról olvasási feladatként vettem át velük, s eközben a stílus egyes jellegzetességeit tudatosítottam. Ezek után került csak sor az osztályuknak megfelelő szintű művekre. Pl. Károlyi: Egy kis dodekafónia c. műve alkalmat adott a szeriális szerkesztésmód alapjainak megvitatására. Papp: Két burlesca-jában a növendékek általános zenei kultúrájának eredményeképpen a regiszterekre bontott népdaltéma összefogása igen jól sikerült.

Bizonyító erejű kísérlet volt, amikor egyik, mai zenében teljesen járatlan tanítványomnak azt a feladatot adtam, hogy működjön közre Károlyi: Kamarazene két hegedűre, zongorára c. művének előadásában s ezt a produkciót a megyei kamarazenetalálkozó zsűrije megdicsérte. A teljes igazság kedvéért viszont meg kell említenem, hogy ebben a kategóriában voltak olyan növendékeim, akiknél mindezek a törekvések nem jártak sikerrel. Ennek oka nem egy esetben a szülői ház konzervatív légköre, ami csak megfelelő tapintattal oldható fel némileg, de olykor sikerrel.

Következetesen és tendenciózusan játszottam növendékeimmel modern darabokat hangversenyeken, fesztiválokon, felvételi vizsgákon. Amikor dicséretet, helyezést kaptak, érezték, hogy munkájukat nemcsak tanáruk, vagy az iskola közössége ismeri el, hanem kívülálló szakemberek is, s ezzel személyes sikerükön túl a művek tekintélye is emelkedett. Ilyen alkalmakkor került sor Lutoslawski, Bukolski, Serocki: Három lengyel tánc; Hindemith:

Ernstes Stück; Szőnyi: Cinque Preludi; Jeney: 5 zongoradarab c. művére. Az utóbbival kapcsolatban volt egy tanulságos tapasztalatom. Két különböző alkatú növendék tanulta egyidejűleg a művet. Az egyik erősen érzelmi, a másik inkább értelmi típus volt. A mű megközelítéséhez különböző utakat választottam, alkalmazkodva a növendékek alkatához. Az eredmény ugyanaz volt (ezt maga a szerző is megerősítette). Ezen okulva azóta is a tanulók értelmi-érzelmi beállítottságához alkalmazkodva választom meg a „módszereket”. Természetesen minőségileg más feladatot jelent olyan művek megtanulása, amelyekben a notáció eltér mindattól, amit az énekórákon, illetve más hangszeres zenében a tanuló megismert és megszokott. A jövő útja feltétlenül oda kell vezessen, hogy magasabb fokon ezekkel a jelenségekkel is szembe találkozzanak a növendékek. Éppen most készülök Károlyi:4 etűd c. művének megtanítására. Véleményem szerint a fenti módokon bevezetett növendékeknek ezek a feladatok sem lehetnek megoldhatatlanok. Az ilyen művek előkészítésénél hasznos, ha a tanár és a növendék közösen meghallgatják, esetleg a zeneszerzővel konzultálnak. Ezért is nagy jelentőségű volt, hogy fiatalabb zeneszerzőink közül többen (Bozay, Jeney, Károlyi, Papp) személyesen is felkeresték iskolánkat és „Jeunesses”-foglalkozások keretében meghallgatták műveiket növendékeink előadásában s ennek alkalmával tanácsokat, buzdításokat adtak a további munkához.

Növendékeim tájékozódását a kortárs zenében ezenkívül úgy igyekeztem elősegíteni, hogy felhívtam figyelmüket a Rádióban, hangversenyeken elhangzó új művekre s a frissen megjelenő könyvekre. (Pl. a „Zeneélet” sorozat egyes köteteire.)

Mindebből nyilván kiderült, hogy semmi különösebb módszertani fogást nem alkalmazok a modern zene tanításánál. A fentebb vázolt úton elért eredmények nem kívánnak speciális képzettséget, minden zenepedagógus számára elérhetőek, aki komolyan, elhivatottsággal foglalkozik nevelésünknek ezzel a semmiképpen el nem hanyagolható területével.